

مطالعه تطبیقی آموزه یوم الله در آیات و روایات و دیدگاه امامین انقلاب اسلامی

سیدمحمد کاظم حجازی^{*۱}

رضا محمدی^۲

چکیده

هدف: این پژوهش در نظر دارد تا آموزه ایام الله را در آیات و روایات با دیدگاه امامین انقلاب مورد مطالعه قرار دهد و تلاش دارد تا به این پرسش پاسخ دهد که اصولاً آیا رابطه‌ای میان آموزه یوم الله در آیات و روایات و یوم‌الله در مصادیق به‌کار رفته در سخنان رهبران انقلاب اسلامی وجود دارد؟

روش شناسی پژوهش: این پژوهش براساس روش توصیف و تحلیل داده‌های تطبیقی - مقایسه‌ای است. **یافته‌ها:** یافته‌های پژوهش نشان داد که در آیات و روایات منظور از ایام الله حوادث سهمگین و نابود کننده و براندازنده جامعه‌ها و ملت‌های پیشین و به معنای یادآوری نعمت‌های خداوند در طول روزگار گذشته و سنت‌های الهی و حوادثی است که در میان جوامع بشری از خوش بیاری و نعمت بخشی یا بدبیاری و عذاب آنان رخ می‌دهد. از سوی دیگر در نگاه امامین انقلاب ایام الله شامل تمام روزهای است که در اتفاقات مختلفی در قرآن و روایت و در تاریخ انقلاب اسلامی به‌عنوان ایام الله ذکر شده است از روز بعثت انبیا تا حضور میلیونی مردم در تشییع پیکر سپهبد شهید سلیمانی در دی‌ماه سال ۱۳۹۸.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نشان داد که «ایام‌الله» آنگاه به‌وجود می‌آید که سه رکن و عامل اساسی در آن وجود داشته باشد: دست قدرت الهی که اصلی‌ترین عنصری که ایام‌الله را می‌سازد، رهبری حکیمانه که برای وقوع «ایام‌الله»، وجود رهبر الهی ضروری است و در نهایت حضور همیشگی مردم.

کلید واژه‌ها: ایام الله، آیات و روایات، امام خمینی، مقام معظم رهبری

Email: Smk.hejazi@gmail.com

۱- استادیار دانشگاه فرهنگیان تهران، دکترای تاریخ

انقلاب اسلامی (نویسنده مسئول)

Email: reza.muhammadi90@gmail.com

۲- دکترای انقلاب اسلامی، دانشگاه بوعلی سینا همدان

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۰۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۰۲

مقدمه

انقلاب اسلامی برآمده از مفاهیم که ریشه در مبانی دینی و ارزشی جامعه مسلمان دارد به همین جهت تطبیق مصادیق برخی از معارف دینی با مباحث مطرح شده در گفتمان انقلاب اسلامی ایران از اهمیت فراوانی برای پژوهش برخوردار است. یکی از موضوعات مطرح شده در گفتمان انقلاب اسلامی مبحث یوم‌الله یا ایام الله است که به مناسبت‌های مختلف از سوی رهبران انقلاب اسلامی مطرح گردیده است. ایام الله یا یوم الله یک عبارت قرآنی است؛ اما تطبیق یوم الله با مباحث مطرح شده با گفتمان رهبران انقلاب اسلامی و همچنین تطبیق مصادیق مورد نظر رهبران با عبارت‌های قرآنی و تاریخ صدر اسلام از موضوعاتی است که پژوهش مؤثر درباره آن صورت نگرفته و از اهمیت ویژه‌ای برای پژوهش برخوردار است. به همین منظور پژوهش حاضر تلاش می‌کند تا از رهگذر مطالعه تطبیقی به تعیین رابطه میان دو مقوله مذکور بپردازد بر این اساس سؤال پژوهش حاضر بدین شرح است اصولاً آیا رابطه‌ای میان آموزه یوم الله در آیات و روایات و یوم الله در مصادیق به کار رفته در سخنان رهبران انقلاب اسلامی وجود دارد؟

روش پژوهش

روش مورد استفاده در این پژوهش از نوع توصیف و تحلیل داده‌ها تطبیقی - مقایسه‌ای (Comparitive Studies) است. البته نه به مفهوم کلان اجتماعی، که هدف آن بررسی جوامع و تحولات آن است. بلکه رویکرد تطبیقی مبتنی بر مقایسه برای فهم عبارت یوم الله در آیات و روایات. مصادیق آن در تاریخ صدر اسلام و انقلاب اسلامی خواهد بود. برای گردآوری اطلاعات نیز از روش اسنادی استفاده شده است. روش اسنادی به کلیه متدهایی گفته می‌شود که در آنها هدف پژوهش با مطالعه، تحلیل و بررسی اسناد و متون برآورده می‌شود (شیری و عظیمی، ۲۰۱۲)

درباره پیشینه پژوهش باید گفت که علی‌رغم اهمیت موضوع تاکنون پژوهشی مستقل و تطبیقی صورت نگرفته است. هر چند می‌توان به مقاله سعدی (۲۰۰۵) با عنوان ایام الله در قرآن اشاره کرد که در این مقاله به تبیین و تحلیل مفهوم این تعبیر و فلسفه‌ی طرح آن اشاره شده است. ابتدا معنای یوم و دلیل استناد یوم به الله بررسی شده و در این زمینه زمان‌های ارزشی در قرآن و سر ارزشی بودن آنها مطرح شده است. سپس مفهوم یوم الله به بررسی گذاشته شده و در پایان به مصادیق یوم الله از قرآن با کمک احادیث و تأیید مفسران نامی اشاره شده است.

مقاله دیگری که می‌توان به آن اشاره کرد، مقاله پاسداشت «ایام‌الله» است که به خطبه مقام معظم رهبری در نماز جمعه‌ی ۲۷ دی‌ماه ۱۳۹۸ اشاره دارد و محور سخنان ایشان در این خطبه «ایام‌الله» است و به دو واقعه‌ی تشییع پیکر شهید سلیمانی و حمله‌ی موشکی سپاه به پایگاه آمریکایی عین‌الاسد اشاره کردند. این مقاله، ابعاد مختلف مفهوم تمدن‌ساز «ایام‌الله» را از منظر قرآنی و مبتنی بر آیه‌ی ۵ سوره‌ی مبارکه‌ی ابراهیم و بر اساس اندیشه‌ی حضرت مقام معظم رهبری، در چند بخش تبیین می‌کند.

یوم الله در آیات و روایات^۱

مراد از ایام الله ظاهراً روزهایی است که قدرت خدا در آنها بیشتر ظاهر شده و قدرت مقاومت از دست بشر رفته و خواهد رفت. مانند بلاهایی که قوم نوح، هود، صالح و ... گرفتار گشتند و مانند روز مرگ و روز آخرت. مراد از ایام الله در آیه: «وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ...» ابراهیم: ۵، عذابهایی است که به قوم پیامبران گذشته نازل گشته است. یعنی موسی را با آیات خویش فرستادیم که قومت را از تاریکی‌ها بسوی نور ایمان و سعادت بیرون کن و ایام خدا و عذاب‌های اقوام گذشته را که در اثر نافرمانی از پیامبران گرفتار شدند به آنها یادآوری کن. در بعضی از روایات نعمت‌ها نیز مثل عذاب‌ها از ایام خدا شمرده شده است. امام باقر و صادق علیهما السلام فرموده‌اند: «ایام الله ثلاثة: یوم القائم و یوم الکرة و یوم القیامة» روزهای خدا سه تا است روز قیام قائم علیه السلام، روز رجعت و روز قیامت (قرشی، ۱۹۹۲، ج ۷: ۲۸۱).

غالب مفسران درباره‌ی «یوم الله» دیدگاه مشابهی دارند. طبرسی در مجمع البیان سه نظریه در این باره آورده است، که دقت در آنها هم آهنگی آنان را ثابت می‌کند، و بیش‌تر به اختلاف در تعبیر می‌ماند تا اختلاف در برداشت و تفسیر. این سه نظر عبارتند از:

الف- حوادث سهمگین و نابودکننده و براندازنده جامعه‌ها و ملت‌های پیشین است. یادآوری این واقعه‌ها، خاصیت بازدارندگی دارد تا شنوندگان تاریخ عبرت بگیرند.

ب- از قول امام صادق(ع) و ابی بن کعب و ابن عباس نقل می‌کند که: «ذکرهم بایام الله» به معنای یادآوری نعمت‌های خداوند در طول روزگار گذشته است.

ج- مراد از آیه «و ذکرهم به ایام الله» سنت‌های الهی و حوادثی است که در میان جوامع بشری رخ می‌دهد از خوش‌بیاری و نعمت‌بخشی یا بدبیاری و عذاب آنان. خداوند به جای به‌کار بردن قوانین و سنت‌ها از باب کنایه، واژه‌ی ایام را به‌کار برده است؛ یعنی ظرف را استعمال کرده و مظلوف (حوادث) را اراده کرده

۱. در کتب تاریخی نیز به ایام الله اشاره شده است که می‌توان به برخی از آنها اشاره کرد. در کتاب تاریخ طبری در ذکر ایام خلافت عمر ابن خطاب آمده است: بندگان خدا، امتحان خدا را بیاد آرید و در مجلس‌ها تان تنها و دو بدو از خدا بخواهید که نعمت خویش را بر شما تمام کند که خدا به موسی فرمود: قوم خویش را از تاریکی‌ها به روشنی بر و ایام خدا را بیادشان آر (طبری، ۱۳۷۵، ج ۴: ۲۱۷). همچنین در کتاب تاریخ الکامل در ذکر آغاز کار محمد بن تومرت و عبدالمؤمن و فرمانروایی آنان آمده است: ابن تومرت در میان آنان به موعظه مشغول شد. و روزهای خدا را به یادشان آورد. و از شرایع اسلام و غیره و آنچه از بیدادگری و تباہکاری پدید می‌آید برای آنان سخن گفت (ابن اثیر، ۱۳۷۱، ج ۲۴: ۳۱۵). همچنین نویسنده کتاب تاریخ عالم‌آرای امینی در آغاز کتاب به سوره ابراهیم آیه پنج- و لَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ- استناد کرده و با توجه به آرای دیگر مفسران بر این نکته تأکید دارد که خداوند به حضرت موسی امر کرده است «ایام الله» را پند دهد تا حوادث حساس و دشوار تاریخی برای مردم قابل درک شود. وی از معدود تاریخ‌نویسانی است که تلاش دارد در شرح رویدادهای تاریخی از مطرح کردن نکاتی که خرافی و باور نکردنی است، اجتناب کند و چیزی ننویسد که با اصول علمی تاریخ‌نگاری مغایر باشد. چنان‌که درباره دانش تاریخ چنین می‌نویسد: «علم به وقایع امم سالفه و حوادث ماضیه عبارت از علم تاریخ و قصص است» و آن را از جمله دانش‌هایی می‌داند که در تذکیر امت ضروری است (خنجی، ۲۰۰۳: ۷۷).

است. این نظریه‌ی ابومسلم اصفهانی است و در حقیقت دو نظریه‌ی پیشین را هم‌آهنگ ساخته است (طبرسی، ۱۹۹۳، ج ۶: ۴۶۶-۴۶۸)؛ و به این ترتیب هر سه نظریه به یک دیدگاه باز می‌گردد.

علامه طباطبایی می‌گوید: «شکی نیست در این که ایام الله روزهای ویژه‌ای است و با این که همه‌ی روزها و اشیاء از آن خداست انتساب برخی از آنها به خدا به جهت حوادثی است که در آن روزهای خاص پیش آمده است و قدرت خداوند در آنها آشکار شده است و باقی عوامل تحت‌الشعاع قدرت خدا واقع شده است. هم چون روز مرگ که در آن روز، سلطنت آخرتی خدا آشکار می‌شود و اسباب دنیوی از تأثیر می‌افتد و نیز هم چون روز قیامت که از هیچ کس در آن روز، کاری ساخته نیست و نیز مانند روزهایی که قوم نوح، عاد و ثمود در آنها به هلاکت رسیدند. چه این که در این روزهای خاص، قهر و غلبه و عزت خدایی خودنمایی کرده است. ممکن است روزهای ظهور رحمت و نعمت الهی نیز از ایام الله باشد، البته آن‌گونه ظهوری که دخالت دیگر اسباب کم رنگ دیده شود هم چون روزی که حضرت نوح و یارانش به سلامت و به مبارکی از کشتی بر زمین گام نهادند. یا روزی که حضرت ابراهیم از آتش نمرودیان نجات یافت چنان که برخی روزها با حوادث ویژه اقوام ملت‌ها ارتباط وثیق دارد که بدان اقوام نسبت داده می‌شود مانند «ایام العرب» همچون: یوم ذی‌قار و یوم فجار و یوم بغاث و غیره» (طباطبایی، ۱۴۱۷هـ.ق، ج ۱۲: ۱۸).

رسول خدا صلی الله علیه و اله فرمودند: مقصود از ایام الله نعمت‌ها و ابتلاآت خداوند می‌باشند... من گاهی به خاطر این که از موعظه خسته نشوید شما را موعظه نمی‌کنم، ولی خداوند بمن وحی فرستاده که بعد از این آیه «وَ أَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَ بَاطِنَةً» را تلاوت کردند و بعد به اصحاب گفتند: اینک بگوئید نخستین نعمتی که خداوند به شما عطا کرد چه بود، در اینجا یاران آن حضرت به فکر فرو رفتند و نعمت‌هایی را که خداوند به آنها ارزانی داشته و به آنها احسان نموده و وسائل زندگی برای آنها فراهم کرده و یا زن و فرزند به آنها داده بیاد خود آورند و متذکر نعمت‌ها شدند (مجلسی، ۱۹۹۹، ج ۱: ۵۶۰).

در تاریخ صدر اسلام خداوند در مراحل گوناگون، حضرت محمد(ص) را یاری کرده و ایشان را از حوادث گوناگون و ناگوار به سلامت عبور داده‌اند. در آیه ۶۲ سوره انفال اشاره شده است که: «وَإِنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي آتَاكَ بِنَصْرِهِ وَ بِالْمُؤْمِنِينَ * وَ إِنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي آتَاكَ بِنَصْرِهِ وَ بِالْمُؤْمِنِينَ *» و اگر بخواهند تو را بفریبند، [یاری] خدا برای تو بس است. همو بود که تو را با یاری خود و مؤمنان نیرومند گردانید.» سابقه زندگی پیامبر گواه بر این حقیقت است که خداوند است که پیامبرش را با یاری خود و به‌وسیله مؤمنان پاکدل تقویت کرده و جانشینان او را نیز یاری می‌کند. از این‌رو امام خمینی(ره) روز هجرت پیامبر، روز فتح مکه و... را از ایام الله می‌داند (امام خمینی، ۱۹۹۰، ج ۹: ۶۳). خداوند در تمام این رویدادها با پیامبر(ص) بوده است. با این حال گفته شده است که ایام الله منحصر در این موارد نیست و مصادیق دیگری هم دارد (قرشی، ۱۴۱۲هـ.ق، ج ۷: ۲۸۱).

برای تحقق هدف، گردآوری نیروی انسانی لازم از توده‌های مؤمن و آگاه و دردمند و فداکار و نه از احزاب و گروه‌ها و سازمان‌های سیاسی یکی دیگر از مباحث مهم در زمینه‌ی «ایام‌الله» است (سیاهپوش و

همکاران، ۲۰۲۲: ۲۴). سابقه زندگی پیامبر(ص) و امامان گواه بر این حقیقت است که خداوند است که پیامبر را امامان را با یاری خود و به وسیله مؤمنان پاکدل تقویت کردند. به علاوه این مؤمنان مخلصی که گرد پیامبر را گرفته‌اند و از هیچ‌گونه فداکاری مضایقه ندارند قبلاً مردمی از هم پراکنده و با یکدیگر دشمن بودند خداوند نور هدایت بر آنها پاشید با استناد به آیه ۶۳ سوره انفال وَأَلْفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ و در میان دل‌های آنها الفت ایجاد کرد. سالیان دراز در میان طایفه اوس و خزرج در مدینه جنگ و خون‌ریزی بود و سینه‌های آنها مالا مال کینه و عداوت، آن چنان که هیچ کس باور نمی‌کرد روزی آنها دست دوستی و محبت به سوی هم دراز کنند و در یک صف قرار گیرند ولی خداوند قادر متعال این کار را در پرتو اسلام و در سایه نزول قرآن انجام داد، نه تنها اوس و خزرج که از طایفه انصار بودند چنین کش‌مکش را داشتند یاران مهاجر پیامبر که از مکه آمده بودند نیز پیش از اسلام با هم الفت دوستی نداشتند و چه بسا سینه‌هایشان از کینه‌های یکدیگر پر بود اما خداوند همه آن کینه‌ها را شست و از میان برد به طوری که از سیصد و سیزده نفر رزمندگان بدر که حدود هشتاد نفر از مهاجران و بقیه از انصار بودند ارتشی کوچک اما یک پارچه و نیرومند، متحد و متفق به وجود آمد که دشمن قوی پنجه خود را، در هم شکستند. سپس اضافه می‌کند فراهم ساختن این الفت و پیوند دل‌ها از طرق مادی و عادی امکان‌پذیر نبود «اگر تمام آنچه را در روی زمین خرج می‌کردی هیچ‌گاه نمی‌توانستی در میان دل‌هایشان الفت ایجاد کنی» ولی این خدا بود که در میان آنها به وسیله ایمان الفت ایجاد کرد (مکارم شیرازی، ۱۹۹۵، ج ۷: ۲۳۲).

از اوصاف حضرت علی(ع) در لسان مبارک پیامبر صلی الله علیه و آله در کتب عامه است که می‌فرمایند: علی، داناترین مردم به ایام الله است (حلی، ۲۰۰۰: ۱۵ و فیروزآبادی، ۱۹۹۵: ج ۳: ۳۴۸-۳۸۶-۴۸۷ - ۴۹۶). خود امیر علیه السلام در این باره می‌فرماید: خداوند متعال یاد خود را سبب روشنایی دل‌ها قرار داد و پس از کُری به وسیله آن می‌شنوند و پس از تاریکی به واسطه آن می‌بینند و بعد از نافرمانی، مطیع می‌گردند و خدای بزرگ در مقاطعی از زمان‌ها و فترت‌ها سینه‌ها و دل‌بندگانی را گشاده و با ظرفیت، می‌گرداند و به دل‌هایشان الهام می‌نماید و با کنه و حقیقت عقلشان سخن می‌گوید و با نور خدا، گوش و چشم و دلشان باز می‌گردد و متذکر ایام الله، می‌شوند و از مقام و عظمت خدا می‌هراسند و... (دیلمی، ۱۹۹۸، ج ۱: ۱۵۷)؛ و هم ایشان در تفسیر آیه شریفه «رِجَالٌ لَاتُلْهِیْهِمْ تِجَارَةٌ وَ لَابِیْعٌ عَنْ ذِکْرِ اللّٰهِ» فرمود: خداوند ذکر را برای روشنایی دل‌ها قرار داد، دل‌ها بعد از کُری گوش آن را می‌شنوند، و بعد از کُری آن را مشاهده می‌کنند و بعد از دشمنی از آن اطاعت می‌نمایند. خداوند متعال در هر عصر و زمانی همواره افرادی دارد که از راه فکر و اندیشه با آنها مناجات می‌کند و به طور پنهانی با اسرار و رموز با آنها سخن می‌گوید، آن جماعت با نوری که در گوش‌ها و دیده‌ها و دل‌ها می‌تابد روشن می‌شوند و بیدار می‌گردند. آنها با قصص و داستان‌های گذشتگان خود را مشغول می‌کنند و از ایام الله پند می‌گیرند، آن گروه از مقام و عظمت خداوند می‌ترسند آنها مانند راه‌نمایان در کویرها و بیابان‌ها هستند هر کس راه میانه را در پیش گیرد او را می‌ستایند و او را به نجات و رهایی مژده می‌دهند (مجلسی، ۱۹۹۹، ج ۱: ۴۹۷). هدف امام ذکر ایام الله برای مردم بود به طوری که بامدادان و شامگاهان برای مردم یادآوری گردد (سید رضی، ۱۹۹۹: ۳۵۲). چرا که این گونه‌بندگان خدا،

چشم و گوش و دل خویش را با نور بیداری روشن می‌دارند و روزهای خدا (ایام الله) را، پیوسته به یاد مردمان می‌آورند. امام در این باره می‌فرماید: «بنگرید! در کتاب آسمانی آیات فراوانی است که روزهای خدا (ایام الله) و آنچه را که بر گذشتگان رفته است به یاد ما می‌آورد و این آیات میدان گسترده‌ای است برای اندیشیدن و تدبر و کشف کردن حقیقت واقع بر روی زمین و دریافت سنت‌های خدا در تاریخ و جریان تاریخ، و ساختن خود و اجتماع» (حکیمی و آرام، ۲۰۰۱، ج ۱: ۱۶۵).

یوم الله در عبارات امامین انقلاب

نگاهی به وقایعی که با عبارت ایام الله مسما شدند، از نهضت سال ۴۲ تا حمله به پایگاه عین السد در سال ۱۳۹۸، همه زیر نظر رهبری حکیمانه محقق شدند. با پیروزی انقلاب اسلامی و حاکمیت نظام جمهوری اسلامی در ایران، شکل جدیدی از رهبری به دنیا عرضه شد. این نوع سبک رهبری از نوع رهبری پیامبران الهی و امامان معصوم است که توسط ولی فقیه در بین امت اسلامی شکل می‌گیرد که قابل انطباق با رهبری پیامبر(ص) در تاریخ صدر اسلام است (سیاهپوش و همکاران، ۲۰۲۲: ۲۴).

این سبک جدید رهبری، نه از نوع رهبری استبدادی است که با خودرأیی و خودکامگی به تصمیم‌گیری بپردازد، نه از نوع سبک رهبری دموکراسی است که فقط به مشارکت صرف افراد و پیروان بسنده نماید و نه از نوع سبک رهبری تفویضی است که همه‌ی مسئولیت‌ها را به پیروان واگذار نموده و از خود سلب مسئولیت نماید. در واقع، این نوع سبک رهبری جدید را باید رهبری بر قلب‌ها نامید که در آن، رابطه‌ی رهبر با پیروان فراتر از ارتباط صرف انجام تکلیف از سر اختیار یا اجبار بوده و از نوع ارتباط انسانی و الهی است که ریشه در آموزه‌های اسلامی دارد. این نوع رهبری در زمان غیبت امام معصوم در حیطه‌ی اختیار نواب عام قرار دارد که همان والی فقیه است.

رهبران دارای این سبک، رهبرانی هستند که به صورت «خردمندان و حکیمان» به هدایت و رهبری می‌پردازند. این نظریه، با تأکید بر حکمت رهبر، علاوه بر پرداختن به رفتار و ویژگی‌های شخصیتی رهبر، زمینه‌ی مطالعه‌ی ماهیت و وجود رهبری را نیز ممکن می‌سازد.

فقیه «کسی است که ضمن علم و آشنایی تخصصی با احکام الهی، از سایر مشخصات مانند «عدالت» نیز باید برخوردار باشد. چرا که اسلام انسان را روبات فرض نگرفته و براساس تئوری به روبات‌ها برنامه نمی‌دهد. لذا حتی برای امام جماعت ویژگی‌هایی عام نظیر مسلمانی، قرائت صحیح و عادل بودن را شرط می‌گذارد و اقتدا به کسی که فاقد یکی از آنهاست را جایز نمی‌شمارد، چه رسد به رهبری جامعه.

نظریه ولی فقیه و سبک رهبری فقها، در فقه شیعی از قدمتی هزارساله برخوردار است. امام خمینی(ره) از جمله کسانی است که به تفصیل در این باره نظریه‌پردازی کرده‌اند. ویژگی نظریه ولی فقیه از منظر امام خمینی(ره)، اعتقاد ایشان به گستردگی اختیارات ولی فقیه و همترازی آن با اختیارات حکومتی پیامبر(ص) و ائمه(ع) می‌باشد و این نوع نگرش در تمام آثار شفاهی و مکتوب ایشان آمده است ولایت فقیه «در چارچوب اسلام تعریف می‌شود و یکی از تفاوت‌های عمده اسلام با سایر مکاتب، نفی دیکتاتوری و خودمحموری به

معنای واقعی آن در همه‌ی عرصه‌هاست. در اسلام دست‌یابی به قرب الهی و تکامل انسان و انسانیت هدف است و طبعاً همه‌ی برنامه‌ریزی‌ها و آنچه مورد «امر یا نهی» قرار می‌گیرد، باید طبق اوامر الهی باشد و احکام به لحاظ عقل و حکمت الهی وضع شده است (سلگلی و سلطانی، ۲۰۱۸: ۷-۸).

امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری، از منظر جهان‌بینی دینی - عرفانی به مسائل و رخدادها می‌نگرند، به این معنا که به تجلی و حضور خداوند در جای جای عالم خلقت باور دارند و حضور مردم ایران در مقاطع گوناگون انقلاب اسلامی و نقاط عطف انقلاب را جزء ایام‌الله دانستند، شکل‌گیری اینها را به واسطه دست قدرت الهی عنوان کردند؛ یعنی دست قدرت الهی اراده مردم را به حرکت درآورده است؛ اما این زمانی محقق می‌شود که صبر، شکر و مسئولیت‌شناسی با هم جمع شوند. تجلی قدرت الهی در اراده مردم و رزمندگان اسلام که سبب حرکت و اقدام آنان شده است، به معنای تجلی خداوند در زمان است. با درک این موضوع و یادآوری موضوع صبور بودن و شکور بودن، می‌توان گفت هر اندازه صبر و شکرگزاری در مقیاس بیشتری از یک جامعه محقق شود، ظرفیت کسب اراده و فیض الهی از سوی آن مردمان و در مقیاس گسترده‌تری فراهم می‌شود و یک حرکت جمعی، یعنی حرکت گسترده‌ای از افرادی که صبار، شکور و مسئولیت‌شناس هستند را رقم می‌زند و ایام‌الله تحقق می‌یابد. به این ترتیب، قدرت حاصل تجلی اراده الهی در اراده انسانی است که صبر، شکر و مسئولیت‌شناسی آن را فراهم کرده است و بدین معنا عرفان با سیاست پیوند می‌یابد. از این حرکت جمعی و گسترده با ویژگی‌های گفته شده، موضوع «حضور در صحنه» حاصل می‌آید. حضور مردم در صحنه کلیدی‌ترین مفهوم سیاست در اندیشه امامین انقلاب است و از همین منظر این دو بزرگوار، توجه به «آحاد ملت»، «توده» و «رعیت» را مهم می‌دانند. بنابراین مفهوم ایام‌الله، تضمین‌کننده و دلالت‌کننده بر سیاست همراه با معنویت است که در آن مردمان شکور، صبور و مسئولیت‌شناس در گروه‌ها و انجمن‌های سیاسی حضور دارند که هدفش ویژه‌خواری سیاسی نیست؛ بلکه هدف، بصیرت و شناخت سیاسی و اقدام مخلصانه و ناظر به منافع جامعه اسلامی است و به این صورت سیاست را با عرفان و معنویت پیوند می‌دهد (بصیرت: ۲۷ - ۱ - ۲۰۲۰ - ۴۲: ۱۳، شناسه خبر: ۳۲۰۰۱۹).

امام خمینی (ره) بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران از برخی روزها در تاریخ جمهوری اسلامی ایران به عنوان ایام الله یاد کردند. روز ۲۲ بهمن سال ۱۳۵۷ که انقلاب اسلامی به پیروزی رسید (امام خمینی، ۱۹۹۰، ج ۱۹: ۱۰۱). ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ ش، رویدادی که به انقلاب ۱۳۵۷ ش ایران انجامید و روز ۱۵ خرداد که قیام ۱۵ خرداد رخ داد، از جمله این روزها بود (همان، ج ۹: ۶۵). به گفته امام خمینی (ره) قضایایی که در ایام‌الله رخ داده، برای انسان‌ها در طول تاریخ آموزنده و بیدارکننده است. از این رو وی معتقد بود که ایام الله باید زنده نگه داشته شود (امام خمینی، ۱۹۹۰، ج ۱۷: ۱۱).

ایشان به این امر واقف و معتقد بودند که انقلاب اسلامی ایران را از ابتدا، دست قدرت الهی که فوق تمام دست‌هاست به اینجا آورده است. ایشان در این باره می‌فرمایند: آن طوری که من فهمیدم از اول انقلاب تا حالا مثل این که یک دست غیبی ما را در همه‌ی کارها هدایت می‌کند و در جای دیگری فرمودند: در

یک جلسه‌ی خصوصی امام می‌گفت: «فلانی این ما نیستیم که چنین می‌کنیم، من دست خدا را به وضوح حس می‌کنم» (مطهری، ۲۰۰۳: ۲۱).

امام خمینی(ره) بعد از رویداد ۱۷ شهریور، بیانیه‌ای صادر و با بازماندگان حادثه ابراز همدردی کردند. حوادث تلخ این روز اثرات و پیامدهای بسیاری در فضای سیاسی کشور ایجاد کرد و به پیروزی رسیدن انقلاب اسلامی را تسریع کرد. این پیام به ملت ایران در سالگرد یوم الله ۱۷ شهریور، در سال ۱۳۶۱/۱۹ ذی القعدة ۱۴۰۲ ابلاغ شد و با آیه «بسم الله الرحمن الرحيم * و ذکر هم بایام الله» شروع گردید. در این پیام امام می‌فرماید «تذکر به «ایام الله» که خداوند متعال به آن امر فرموده است، انسان ساز است. قضایایی که در ایام الله رخ داده است، برای تاریخ و انسان‌ها در طول تاریخ آموزنده و بیدار کننده است. حوادث بزرگ تاریخ که قرآن مجید هم از بعضی از آنها یاد کرده است، سرمشقی پر برکت برای ساختن جامعه‌ها و اشخاص و جامعه عصر ما که عصر انقلاب است و در کشور ایران که کشور انقلاب و شاهد بسیاری از حوادث بزرگ است که باید آنها را ایام الله محسوب کنیم و به ذکر آنها و تذکر آن ایام بپردازیم؛ که برای ملت قهرمان و مجاهدان سلحشور، درس انقلاب است. ۱۷ شهریور که اکنون در آستانه سالگرد آن هستیم از ایام الهی است که باید ذکر آن را زنده نگه داریم و به نسل‌های آینده تسلیم کنیم (امام خمینی، ۱۹۹۰، ج ۱۶: ۴۸۵-۴۸۷).

از دیگر وقایعی که شامل ایام الله می‌گردد و می‌تواند دست قدرت الهی را در آن مشاهده کرد، ایام الله دهه فجر است. دهه فجر از ۱۲ تا ۲۲ بهمن ماه سال ۱۳۵۷، یکی از دوره‌های استثنایی تاریخ سیاسی جهان را گذرانید. در نهایت در روز ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ مبارزه پانزده ساله ملت مسلمان ایران به رهبری امام خمینی(ره) به ثمر رسید، نظام پهلوی فرو ریخت و با سرنگونی نظام شاهنشاهی، انقلاب اسلامی ایران پیروز گردید. رهبر معظم انقلاب از جمله شخصیت‌های بودند که به‌صورت دقیق در جریان ایام دهه فجر قرار داشتند و دست قدرت خداوند متعال را تبیین کردند. به همین معنا دهه فجر یعنی از ۱۲ تا ۲۲ بهمن ماه سال ۵۷ از ایام الهی به‌شمار می‌رود که در این ایام امام خمینی(ره) با توکل بر خداوند و صلابت و شجاعت برخاسته از ایمان و هدف، راه و روش صحیح را انتخاب کردند و به ایران برگشتند. ایشان در این باره می‌فرمایند: «دهه‌ی فجر، یعنی خاطره‌ی شکفتن نیروی عظیم و زنده شدن و فعال شدن آتشفشان بزرگی که دنیای استکبار را تکان داد. این دهه‌ی فجر را خیلی قدر بدانید و البته ملت ایران قدر می‌داند. هر روزی از روزهای این دهه - مخصوصاً روز بیست و دوم بهمن - ایام الله و خاطره‌های فراموش‌نشده‌ی ملت ایران هستند. حقیقتاً ملت ما در این دهه جان گرفت» (سایت رهبر معظم انقلاب).

از روزهای دیگری که می‌توان به آن اشاره کرد و دست قدرت الهی در آن نمایان بود، روز ۱۲ فروردین است. در این روز نتایج همه‌پرسی نظام جمهوری اسلامی در ایران رای آری ۹۸ درصد اعلام شد. امام خمینی(ره) از این روز به‌عنوان «ایام الله» یاد کرد. امام در این باره می‌فرماید: «صبحگاه ۱۲ فروردین - که روز نخستین حکومت الله است - از بزرگترین اعیاد مذهبی و ملی ماست. ملت ما باید این روز را عید بگیرند و زنده نگه دارند. روزی که کنگره‌های قصر ۲۵۰۰ سال حکومت طاغوتی فرو ریخت، و سلطه شیطنانی برای

همیشه رخت برپست و حکومت مستضعفین که حکومت خداست به جای آن نشست (امام خمینی، ۱۹۹۰، ج ۶: ۴۵۳-۴۵۴).

مقام معظم رهبری «ایام الله» را بر اساس نعمت و نعمت تفسیر نمی کنند. بلکه ایشان معتقد است عنصر اصلی در معنای «ایام الله»، «نشانگر بودن دست قدرت الهی» است. لذا «ایام الله»، «یعنی آن روزی که دست قدرت خدا را انسان در حوادث مشاهده می کند.» لذا ایشان، «ایام الله» را روزهای عادی نمی دانند؛ بلکه آن را «روزهای نقطه‌ی عطف تاریخ و روزهای تاریخ‌ساز» می دانند (سایت رهبر معظم انقلاب، ۲۰۲۰: ۱۷-۱). بنابراین هر روزی که دست قدرت الهی ظهور کند، چه در امت‌های گذشته باشد، چه در امت‌های کنونی و چه در آینده، «ایام الله» است.

دست قدرت الهی از منظر مقام معظم رهبری، چون رویکرد امام خمینی (ره) است. ایشان درباره روز نه دی ماه سال ۱۳۸۸ می فرمایند: «مطمئن باشید که روز نهم دی امسال هم در تاریخ ماند؛ این هم یک روز متمایزی شد. شاید به یک معنا بشود گفت که در شرایط کنونی - که شرایط غبار آلودگی فضاست - این حرکت مردم اهمیت مضاعفی داشت؛ کار بزرگی بود. هر چه انسان در اطراف این قضایا فکر می کند، دست خدای متعال را، دست قدرت را، روح ولایت را، روح حسین بن علی (علیه السلام) را می بیند. این کارها کارهایی نیست که با اراده‌ی امثال ما انجام بگیرد؛ این کار خداست، این دست قدرت الهی است؛ همان طور که امام در یک موقعیت حساسی - که من بارها این را نقل کرده‌ام - به بنده فرمودند: «من در تمام این مدت، دست قدرت الهی را در پشت این قضایا دیدم». درست دید آن مرد نافذ با بصیرت، آن مرد خدا (بیانات در دیدار مردم قم در سالگرد قیام ۱۹ دی ۱۳۸۸). در سال ۱۳۸۸ و در پی برگزاری انتخابات خرداد ماه آشوب‌های خیابانی در تهران و دیگر نقاط کشور با حمایت برخی کشورهای بیگانه شکل گرفت. ۱۶ آذر همان سال و در روز عاشورای حسینی بی حرمتی به امام حسین (ع) توسط اغتشاش‌گران باعث لبریز شدن صبر ملت شد که نتیجه آن انفجار خیره کننده حضور طیف‌ها، رنگ‌ها و اقشار مختلف مردم و سیاسیون شد تا با برپایی حماسه ۹ دی جلوی چنین اقدامات و حرکت‌های ساختارشکنانه‌ای ایستاده و اعلام کنند که مردم ایران اسلامی فارغ از دسته‌بندی‌های سیاسی و مشکلات و کاستی‌ها در کشور، در پابندی به اسلام، انقلاب و ولایت فقیه با هیچ کسی تعارف ندارند. مردم ولایت‌مدار و بصیر ایران اسلامی در یوم الله ۹ دی ماه سال ۸۸ با حضور بی نظیر خود، یکی از بزرگترین، باشکوه‌ترین و البته مهم‌ترین راهپیمایی سراسری پس از پیروزی انقلاب اسلامی را رقم زدند. حماسه ماندگار نهم دی‌ماه در سال ۱۳۹۰ رسماً وارد تقویم ایران و در مناسبت‌های سالانه «روز بصیرت و میثاق امت با ولایت» نامگذاری شد.

مقام معظم رهبری برای تبیین حضور قدرت الهی در ایام الله، از فعل **دیدن** برای آن استفاده می کنند «انسان این دست قدرت الهی را می بیند»؛ اما لازمه آن را در خدمت اسلام، قرآن و خدا می دانند و می فرمایند: «البته این دست قدرت الهی، قوم و خویشی‌ای با ما ندارد» و به آیات ۷ سوره محمد: «إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ»، آیه ۴۰ سوره حج: «وَلِيُنصِرَنَّ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ» استناد می کنند. ایشان در این باره می فرمایند: «باید در خدمت این راه باشیم؛ خالصانه؛ آنچه که داریم، بیاوریم میدان و برای این راه تقدیم کنیم؛ تلاشمان

و کارمان را برای این راه تقدیم کنیم. خدای متعال هم تفضل خواهد کرد؛ لطف خواهد کرد؛ امروز هم همین کار شده و خدای متعال تفضل کرده و سنگ دشمن به سوی خودش برگشته؛ تیرش کمانه کرده به طرف خودش؛ و نتوانستند از توطئه‌ای که کردند، طرفی ببندند» (بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۲۰۲۰/۱/۲۱).

همچنین مقام معظم رهبری در بیانات پس از شهادت سردار سلیمانی، آن روزها را یوم الله خواندند و آن را نشان‌دهنده‌ی دست قدرت الهی دانستند و ضمن مروری بر حوادث و مسائل مهمی همچون: ترور سردار شهید حاج قاسم سلیمانی توسط دولت آمریکا، تشییع میلیونی پیکر این شهید، پاسخ موشکی سپاه پاسداران به آمریکایی‌ها و مسئله‌ی سقوط هواپیمای مسافربری به تبیین این رخدادها پرداختند. ایشان مجموعه مباحث خود را ذیل یک بحث قرآنی مطرح کردند. ایشان با استناد به آیه‌ی ۵ سوره‌ی ابراهیم، واقعه‌ی حضور میلیونی مردم ایران در بدرقه‌ی پیکر حاج قاسم سلیمانی و نیز حمله‌ی موشکی سپاه به پایگاه آمریکایی را «یوم الله» دانستند (مشرق ۲۰۲۰/۱/۲۱، کد خبر ۱۰۳۳۶۰۴ تاریخ انتشار: ۱ بهمن ۱۳۹۸: ۱۳-۵۱، سایت مشرق) و می‌فرمایند: «این‌که یک نیرویی، یک ملت، این قدرت را دارد، این توان روحی را دارد که به یک قدرت متکبر زورگوی عالم این جور سیلی بزند، نشان‌دهنده‌ی دست قدرت الهی است، پس آن روز جزو ایام‌الله است» (خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۲۰۲۰/۱/۱۷).

انقلاب اسلامی ایران در زمینه حضور مردمی، یک نمونه منحصر به فرد و بی‌نظیر و این حضور گسترده، یک ویژگی بارز در مراحل مختلف آن است. انقلاب اسلامی در مرحله وقوع با رهبری مدبرانه و قاطع حضرت امام(ره) و حضور پررنگ مردم توانست ابتکار هرگونه عمل بازدارنده‌ای را از پهلوی گرفته و در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ قدرت‌مندان پیروزی را به‌دست آورد.

سپس، تلاش‌ها برای بنیان نهادن نظام نوین یعنی نظام مردم سالاری دینی آغاز شد. در این شرایط، در حالی که دولت موقت و نخست‌وزیرش مهندس بازرگان و مجموعه نیروهای غیرانقلابی، خواستار بازگشت مردم به خانه‌ها و واگذاری اداره امور به دولت تکنوکرات و دورشدن آنان از عرصه‌های سیاسی بودند، با درایت و هوشیاری امام و نیروهای انقلابی اصیل، حضور پررنگ مردم در صحنه ادامه یافت و این امر، به تلاش‌های موفق و پیروزمندانانه و سریع در ساختن نظام جدید - نظام جمهوری اسلامی - و ساختارهای مختلف آن و از جمله نهادهای انقلابی که در مسیر حرکت و ادامه انقلاب بسیار مؤثرند انجامید. در روز ۱۲ فروردین ۱۳۵۸، مردم با رأی بیش از ۹۸ درصد کلیه کسانی که حق رأی داشتند، تشکیل نظام جمهوری اسلامی را برگزیدند. در این همه‌پرسی، حتی مخالفین تشکیل نظام جمهوری اسلامی می‌توانستند نظام مورد نظر خود را در برگه رأی بنویسند، که البته رأی آنها بسیار اندک بود. بدین ترتیب، حضور مردم در صحنه‌های مختلف انقلاب ادامه یافته و نظام نوین و انقلابی در مسیر تثبیت، قدرت و پیشرفت روزافزون قرار گرفت. شرکت در انتخابات مجلس خبرگان قانون اساسی، همه‌پرسی تصویب قانون اساسی و انتخابات‌های مختلف - مانند مجلس خبرگان رهبری، مجلس شورای اسلامی و انتخابات ریاست جمهوری - نمونه‌های این حضور است.

از آن زمان به بعد نیز حضور مردم در صحنه انقلاب بسته به شرایط هر زمان و با شکل‌های گوناگون ادامه یافته است. نمونه‌های آن عبارتست از: حضور عمومی برای دفاع از کشور در مقابل تجاوز صدام که از حمایت همه قدرت‌های زمانه برخوردار بود در زمان جنگ تحمیلی ۸ ساله، مبارزه با تحرکات ضد انقلابی در مرزها و داخل در سال‌های آغازین پس از پیروزی انقلاب، حضور در نهادهای انقلابی مانند بسیج مستضعفان، جهادسازندگی، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و مانند آن، خنثی کردن و ناکام گذاشتن دسیسه‌ها، توطئه‌ها و فتنه‌های ضدانقلاب و حامیان بیگانه آنها در ۴۲ سال گذشته مانند پایان دادن به فتنه ضد انقلاب از طریق حضور گسترده مردمی در صحنه انقلاب در روز ۹ دی ۱۳۸۸ و خروش و حضور گسترده ملت انقلابی در محکومیت اقدام دولت نابخرد آمریکا در به شهادت رساندن سردار سلیمانی و ابومهدی المهندس در سال ۱۳۹۸.

انقلاب اسلامی که تاکنون به دلیل اصالت و جامعیت آرمانی و ارزشی‌اش بسیار بیشتر از انقلاب‌های دیگر مورد غضب نظام‌های سلطه‌گر قرار گرفته، توانسته است با برخورداری از رهبری هوشمندانه و حضور مردمی ادامه یافته خود، دسیسه‌ها را خنثی نموده و پشت سر نهاده و راه را برای پیشرفت و تعالی کشور و نیز الهام‌بخشی به آزادگان جهان باز نماید. انقلاب اسلامی، جایگاه کشور ما را از یک کشور وابسته و عقب‌مانده به کشوری مستقل و قدرتمند در سطوح منطقه‌ای و جهانی ارتقا داده و نیز به یک قدرت پیش‌رو در کسب دانش و علم و فناوری تبدیل نموده است (ملکوتیان، مصطفی، ۱۴۰۰، نقش مردم در نظام‌سازی انقلاب اسلامی، سایت مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۲۰۲۱/۴/۳).

نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که: «ایام‌الله» آنگاه به‌وجود می‌آید که سه رکن و عامل اساسی در آن وجود داشته باشد: دست قدرت الهی، رهبری حکیمانه، حضور همیشگی مردم. نکته‌ی مهم این که این سه رکن و عامل باید با هم باشند. لذا در صورت نبود هر کدام از این‌ها، «ایام‌الله» به‌وقوع نمی‌پیوندد. الف) دست قدرت الهی: بنابر آنچه در تفسیر «ایام‌الله» بیان کردیم، اصلی‌ترین عنصری که «ایام‌الله» را می‌سازد، دست قدرت برتر الهی است. ب) رهبری حکیمانه ولی خدا: برای وقوع «ایام‌الله»، وجود رهبر الهی نیز ضروری است. البته قرآن کریم این قدرت رهبری را همان قدرت الهی می‌داند. آنجا که به پیامبر می‌فرماید «يُدَاللَّهُ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ» (سوره‌ی فتح، ۱۰)، یعنی دست قدرت رهبر جامعه که کارها را پیش می‌برد، در حقیقت همان دست قدرت خدا است. این همان دست قدرتی است که در هنگامه‌ی ضربه زدن به دشمنان می‌فرماید «وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَ لَكِنَّ اللَّهَ رَمَى» (سوره‌ی انفال، ۱۷) آن دست قدرتی که به دشمن ضربه می‌زند، در حقیقت دست قدرت الهی است. ج) حضور مخلصانه مردم: مردم نیز یکی از عناصر لازم در ایجاد «ایام‌الله» هستند. این نکته علاوه بر آنکه از آیات و روایات نیز استفاده می‌شود، در

واقع نیز همین‌گونه است. زیرا در تمام مصادیقی که «یوم‌الله» نامیده شده است، مردم نقش اساسی را ایفا کرده‌اند.

روزهای وقوع اتفاقات مختلفی در آیات و روایات و در تاریخ انقلاب اسلامی به‌عنوان ایام الله ذکر شده است که برخی از آنها به شرح زیر است: روز بعثت انبیا، یوم الله بت شکنی ابراهیم(ع) و پیامبر اسلام(ص)، یوم الله طوفان نوح(ع)، یوم الله عذاب قوم ثمود، یوم الله بعثت پیامبر اکرم(ص)، یوم الله نزول قرآن کریم، یوم الله هجرت، یوم الله غدیرخیم، یوم الله میلاد رسول اکرم(ص)، یوم الله قیام قائم(عج)، یوم الله عید فطر، یوم الله جنگ بدر، یوم الله وفات، یوم الله قیامت و یوم الله انتقام از فراعنه. و همچنین روزهای که با نام یوم الله در تاریخ انقلاب اسلامی مسمی گردید را می‌توان در موارد ذیل برشمرد. قیام ۱۵ خرداد ۴۲ در اعتراض به دستگیری امام خمینی(ره)، قیام مردم قم در ۱۹ دی سال ۵۶ در اعتراض به مقاله‌ی اهانت‌آمیز به امام خمینی، قیام مردم تبریز در ۲۹ بهمن ۵۶ در چهلم شهدای ۱۹ دی قم، واقعه‌ی کشتار مردم در روز ۱۷ شهریور ۵۷ توسط رژیم طاغوت و تمامی روزهای خونین انقلاب، بیعت نیروی هوایی ارتش با امام خمینی در ۱۹ بهمن سال ۵۷، تمام روزهای دهه‌ی فجر و روز ۲۲ بهمن که انقلاب پیروز شد. روز رأی ۹۸ درصدی مردم به جمهوری اسلامی در ۱۲ فروردین ۵۸، روزهای هشت سال دفاع مقدس، تسخیر لانه‌ی جاسوسی آمریکا در ۱۳ آبان ۵۸، حضور بی‌نظیر مردم در انتخابات در دوران انقلاب اسلامی، حماسه‌ی نهم دی ۸۸، حضور میلیونی مردم در تشییع پیکر سپهبد شهید سلیمانی در دی‌ماه سال ۹۸.

باور به این‌که خداوند قادر مطلق است و بر هر چیزی تسلط بی‌چون و چرا دارد، به معنای آن است که خداوند هنگامی که چیزی را بخواهد و وعده آن را بدهد، قادر به انجام آن است و بی‌هیچ تخلفی، آن چیز تحقق خواهد یافت. بنابراین، وعده و وعیدهای خداوند، به معنای تحقق حتمی و قطعی آن است (کهف، آیه ۳۹ و نور، آیه ۴۵) این رویکرد در تاریخ اسلام از زمان پیامبر(ص) به‌عنوان الگو در همه زمینه‌های سیاسی، مذهبی، اجتماعی، اقتصادی و فردی و... وجود داشته و همچنین در اندیشه امامین انقلاب وجود دارد و امام خمینی(ره) و مقام معظم رهبری با الگوگیری از پیامبر و ائمه معصومین و با رهبری حکیمانه خود و باور به قدرت الهی از همان ابتدای نهضت تاکنون همان‌طور که بیان شد به قدرت الهی معتقد بودند و آن را محرک پیش‌روی انقلاب می‌دانستند. رسالت و هجرت و پیروزی در غزوات و تشکیل حکومت اسلامی و... همه همه جزء ایام الله به حساب می‌آیند.

در نتیجه طبق آیه ۷ سوره محمد: ای کسانی که ایمان آورده‌اید، اگر خدا را یاری کنید یاریتان می‌کند و گام‌هایتان را استوار می‌دارد، بنابراین دست قدرت الهی در یوم الله با کسانی است که او را یاری می‌کنند، حضور مخلصانه مؤمنان و مردم در حوادث مختلف تاریخی از آثار و نتایج یوم الله است که در حوادث تاریخی و وقایعی که به یوم الله مسمی هستند، رهبری حکیمانه از عناصر اصلی تحقق آن به‌شمار می‌رود.

References

- Holy Quran
- Dailami, Abu Muhammad, Hasan bin Abi al-Hassan (1997). *Irshad al-Qulub*, translated by Ali Selgi Nahavandi, Qom, Nasser Publishing House. (In Persian)
- Firouzabadi, Seyyed Morteza (1995). *Virtues of five people, peace be upon them*, in the six chapters of the Sunnah, translated by Mohammad Baqir Saedi, qom, Firouzabadi Publishing House. (In Persian)
- Hakimi, Akhwan; Aram, Ahmad (2001). *Al-Hayat*, translated by Ahmad Aram, Tehran, Farhang Islamic Publishing House. (In Persian)
- Hali, Hasan bin Youssef (2000). *Kashf al-Iqin*, translated by Hamid Reza Azhir, terhran. Ministry of Guidance. (In Persian)
- <http://www.imam-khomeini.ir/>
- <https://basirat.ir/fa/news/320019/>
- <https://farsi.khamenei.ir/>
- <https://www.ana.press/news/466815>
- <https://www.irdc.ir/fa/news/6772>
- <https://www.mashreghnews.ir/news/1033604>
- Ibn Athir Jazri (1992). *Complete history of Islam and Iran*, translated by: Abbas Khalili, Abu al-Qasim Halat, Tehran, Scientific Press Institute. (In Persian)
- Khonji, Fazullah Rozbahan (2003). *Tarikh Alam Arai Amini*, Tehran, Mirath Maktoob. (In Persian)
- Majlisi, Molly Mohammad Baqir bin Mohammad Taghi (1999). translation of the thirteenth volume of Bihar, translated by Ali Devani, tehran, Dar Al-Katb al-Islamiya. (In Persian)
- Majlisi, Molly Mohammad Baqir bin Mohammad Taghi (1999). Translation of Faith and Disbelief by Bihar Al-Anwar, Azizullah Attardi, Tehran, Attard Publications. (In Persian)
- Makarem Shirazi Nasser, (1995). *Exemplary Tafsir*, tehran, Islamic Books Dar. (In Persian)
- Malkutian, Mustafa (2021). The role of the people in the Islamic revolution system building <https://www.irdc.ir/fa/news/6772>.
- Motahari Morteza (2003). *Around the Islamic Revolution*, Publisher, Sadra. (In Persian)
- Saadi, Mohammad Javad (2005). *Days of God in the Qur'an*, Faculty of Humanities, Semnan University, Fall 1384 - Number 11.
- Selgi, Gholamreza; Soltani, Ali Asghar (2017). *The wise leadership model of Supreme Leader Imam Khamenei* (Madazla Al-Ali), the focal point of the soft power of the Islamic Revolution (based on the induction of speech acts extracted from the statements of His Holiness), Cultural Guardian of the Islamic Revolution of the eighth year autumn and winter number 18.
- Razi, Seyyed (1999). *Nahj al-Balagha*, translated by Seyed Jafar Shahidi, Tehran, Scientific and Cultural Publishing Company, 14th edition. (In Persian)

-
- Shiri, Tahmorth; Azimi, Neda (2012). “Comparative study of qualitative content analysis and hermeneutic method”. *Sociological Studies*, Volume 4, Number 15: 79-99. (In Persian)
 - Siahposh, Amir and others (2022). *Islamic Revolution; Fields, Achievements and Damages*, Maarif Publication, Islamic Revolution Collection 84.
 - Tabari, Mohammad Bin Jarir (1996). *Tarikh Tabari*, translated by: Abu al-Qasim Payandeh, tehran, Asatir. (In Persian)
 - Tabarsi Fazl bin Hasan (1993). *Majma al-Bayan fi Tafsir al-Qur'an*, Nasser Khosrow Publications, Tehran, 3rd edition. (In Persian)
 - Tabatabayi, Seyyed Mohammad Hossein (1996). *Al-Mizan in Tafsir al-Qur'an*, Islamic Publications Office of the Qom Seminary-Qom Seminary Society, fifth edition. (In Persian)